

Horpácsi Sándor

Honnan hová?

Egy időben a Nagyvilág volt a legnívósabb magyar folyóirat. Tehette, hisz a (kortárs) világirodalomból válogatott. Később, a könyvkiadás liberalizálódásával, javulásával, elveszítette ezt a súlyát, előkelő helyét, a rendszerváltás után súlyos anyagi válságba került, a pusztta léte is kérdésessé vált. Kár lenne pedig, ha megszűnne, mert a lapra ma is szükség van. Elvégre még értelmiségi elitünk se tud több világnyelven olvasni, kis nyelveken még kevesen se. Ezt azért jegyzem meg, mert a lap őszi kettős száma (1994/8-9.) egy szomszédos, mégis sajnálatosan kevésbé ismert irodalmat, a szlovákokat szemlézi.

Csak helyeselni lehet ezt a törekvést, s csak reméljük, hogy folytatása lesz, s megismerhetjük a szlovén, román, ukrán, horvát stb. irodalmakat is. (Bár az elmúlt évtizedekből jól emlékszünk még a Nagyvilág ilyen irányú hiánypótló közléseire is...) Miért van erre szükség? Azért, hogy jobban megismerjük magunkat, hiszen történelmünk, sorsunk közös itt, Európa közepén.

Ha *Vladimír Minac* tanulmányával (Honnan hová, szlovákok?) kezdem a szemlézést, annak a szerző és a téma az oka. Valóban gö-

gősek lennénk mi, magyarok – ahogy a szerző írja –, akik lenézünk mindenkit? Bizonyára voltak, vannak köztünk ilyenek is, hisz a nacionalizmus, a "kulturfölely" tudata nem ismeretlen fogalom történelmünkben. Hogyan látja ezt egy szlovák író, értelmiségi, aki maga állítja, hogy népének "nincs történelme", hiányos, megfogalmazatlan az identitástudata, hisz az államiságuk is kiseded-korú. Ha jól értem Minacot, ott tartanak, ahol mi a reformkorban, a Herder-jóslat idején.

Őseiket keresik, helyüket a világban, mert maga a nép már a rómaiak idején létezett, de minthogy sose tudtak állammá szerveződni, nem volt arisztokráciájuk, nemességük, sőt a XVIII. századig önálló nyelvük, nyelvtanuk sem, alig maradt írásbeli nyom történetükről. Illetve ami van, az a magyar, majd az Osztrák-Magyar Monarchia, később Csehszlovákia történelmének része. Emiatt van kisebbségi tudatuk, ettől frusztráltak.

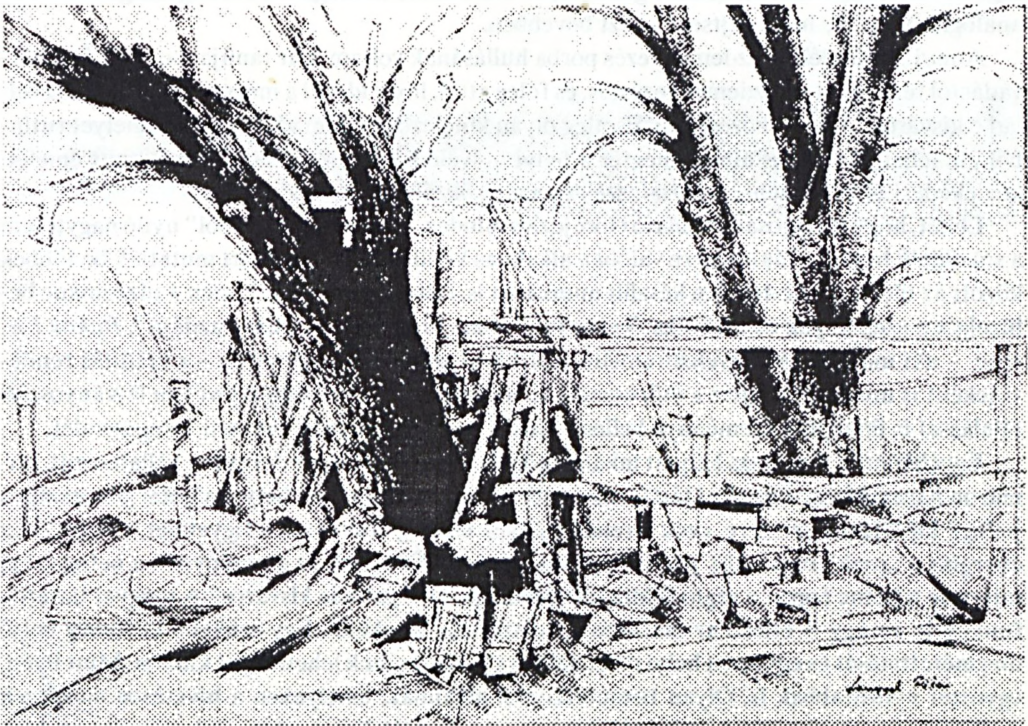
Meg kell ezt érteni, ha elfogadni nem is, hisz magunkról is tudjuk, hogy érzékenyek vagyunk, ha nagyobb, szerencsésebb népek lenéznek minket. Minél nagyobb ez a sebzettség, annál elemibb erővel tör fel a nacionaliz-

mus és sovinizmus. Velünk szemben is, hisz mi vagyunk a "gazdagabb, szerencsésebb" szomszéd. A múlt már nem változtathatna meg (átírni ugyan lehet), de a jelen és a jövő formálható. Türelemmel, tapintattal, egymás megismerésével.

Egy folyóiratszám csupán ízelítőt adhat egy nép irodalmából. Az azonban kiderül, hogy történelmünk, fájdalmaink közösek voltak a "létező szocializmusban". *Dominik Tatarka* (Betyárnóta a fűszálon) írása vagy a *L'udomir Felde* kkel készült interjú (Más az a föld, ahonnan a költők származnak) az írói létezés változatait mutatják be a diktatúra idején. Lehallgatásokat, levelek és írások cenzúrázását, megfélemlítést és meg-

vesztegetést jelentett ez, a gondolat gúzbakötését. Egyben (s ez ismerős itthonról is) azt a küldetéstudatot, hogy a nyelv és az irodalom a megmaradás és a szabadság biztosítója, záloga. Küzdelem a szabadságért és a polgárosodásért egy olyan korban, amelynek a végét nem hogy látni, de remélni se lehetett. Az 1968 utáni, brezsnyevi-husaki Csehszlovákiáról van szó.

A hirtelen jött szabadság ott is görcsöket oldott fel, s újabb görcsöket, kínzó dilemmákat okozott. Az államiságát, s hogy megtalálják a helyüket a posztmodernben, esetleg Európában. (Nagyvilág, 1994/8-9.)

Lengyel Péter rajza